

Een GROOT DICHTER is altijd een VAKMAN

De nieuwe bundel **De eindelozen** van Luuk Gruwez wordt ingeleid met een motto: *Il n'y a plus d'oiseaux. Il n'ya plus d'insectes. Tout le monde part. Et nous aussi.* (Gabriel Boffrèdo) Alsof alles voorbij is, weg, ook wij. En toch: **De eindelozen**. Ironischer kan een bundel niet zijn, zo expliciet over dood, eindigheid, vergankelijkheid. **De eindelozen** is m.i. de beste bundel van Gruwez tot nog toe, waarin hij zijn vakmanschap ten volle uitleeft.

Vakmanschap, meesterschap over de taal in de eerste plaats – Gruwez schrijft bedrieglijk eenvoudige, bijna *prozaïsche*, *epische* poëzie, met sporadisch maar o zo doeltreffend gebruik van poëtisch-technische knepen. Neem de *ellips*, zoals op het einde van het titelgedicht **De eindeloze** in de eerste afdeling, **De eindelozen**: *.../zou dan dat lijf onder het zilveren gekonkelfoes van middernacht / niet minstens voor even, niet minstens een beetje?* Hoe het onuitgesprokene krachtiger is dan het benoemde. Of de kracht van een enjambement, in de openingsverzen van het gedicht "*Thalassa, Thalassa*": *De beste stervenden, zegt men, staan recht / in hun schoenen*, waar de dichter in de eerste regel het beeld oproept van "bomen sterven staande", heldhaftigheid, maar het verrassende tweede vers, de "rechtschapene" oproept, de oude wijsheid "over de doden niets dan goed", waardoor ironie binnensluipt. Of neem *de anafoor*. "Engelenmaand" in de afdeling **Vreemd heelal** bestaat uit vier strofen, die respectievelijk als volgt beginnen: *Het is december thans / Het is december nu / Het is december / Ik ben de dichter van december/* waardoor het effect gecreëerd wordt van in het rond draaien, doelloosheid, uitzichtloosheid, vergankelijkheid. En ... het gedicht besluit: *Het is een maand vervuld van thans / met amper straks. En het decembert / het decembert hier, zowel als overal.* Puur Vakmanschap!

Vakmanschap, in de constructie van de bundel, via vier afdelingen – **De eindelozen, Vreemd heelal, Vlees na vlees, Slachtoffers en daders**, naar een ijzersterke climax. "**De eindelozen**" bevat gedichten over de eerste wereldoorlog, met een grootse *Ballade van de bom*, waarin de bom zich, o mens! o ironie! afvraagt "*Waarom nu ik, zomaar een bom?*", terwijl zelfs die "*lieve, lieve lente/ in haar miskende maar wreedaardige momenten*" de klus kan klaren!

In de afdeling "**Vreemd heelal**", wordt de lyriek persoonlijker, schrijft hij over de last van de existentie, die vreemde dichotomie tussen lijf en ziel. Het gedicht, opgedragen aan Antjie Krog, "*Er is iets met mijn ziel vandaag*", verwoordt bijna letterlijk die strijd tussen lichaam en geest: "*zij houdt van vertes en savannes, mijmerijen, terwijl mijn lijf alleen verblijven wil.*" Vergankelijkheid dreigt, het hangt er maar vanaf "*hoezeer ... men kan vergeten dat men meteen verdwenen is.*" In "*Timiditeit*" focust hij op dat lichaam, dat niets te verbergen had, maar zich toch verborg. Tevergeefs: "*... nooit kon het de grote vinder verhinderen.*"

In **Vlees na vlees**, de derde cyclus, de uitgebreidste, domineert de tristesse van de condition humaine. Gruwez speelt hier in de Champions League van de poëzie, met verzen die diep onderhuids kruipen, blijven knagen: “en buiten nederlaagt het van het weemoedweer”, “geen beteren onder de mensen dan / zij die op een paard willen lijken”, “... al het gezucht van blitse meiden op zijn rug, / maar enkel vliegen blijven hem te vriend”, of dit bijvoorbeeld: “Wij zijn van vlees. Dat is het wat ons eenzaam maakt”. En er is de sterke reeks van drie gedichten, “Soorten opstaan”, “Soorten verlaten”, “Soorten thuiskomst”, die aansluit bij “Soorten liggen” uit de eerste afdeling. Gruwez besluit **Vlees na vlees** in stijl met “Tijdverdrijf”, een gedicht waar ik nog op terugkom.

Slachtoffers en daders sluit de bundel af. Gruwez werkt hier tot op het bot zijn idee van “eindeloosheid” uit. Hij trekt in 2 cycli een parallel tussen seriemoordenaar Andràs Pandý (die Gruwez in de gevangenis bezocht) en het klassieke Medea-gegeven. Beide cycli zijn thematisch en door soms expliciete, soms subtiele verwijzingen met elkaar verweven. In “Andras’ graf”, het eerste Andràs-gedicht, lees je: “maar verder raakt geen mens meer bij hem binnen”. De echo daarvan hoor je in het eerste Medea-gedicht “Absyrtus”: “Nu zit ik hier, niet stuk te krijgen, volkomen absurd / maar safe in mijn vel.” In “Andràs en het grote excuus” lezen we hoe Pandý op alle mogelijke manieren zichzelf vergoelijkt. En Medea? “Zweren doe ik / dat ik een mens ben en geen wangedrocht”. De wreedheid van de mythe is m.a.w. van alle tijden, eindeloos...

In een interview op de BRT (15/10/1981) beantwoordt Hugo Claus de vraag waarom hij in zijn werk zo vaak de mythe gebruikt als stramien: *Ik denk dat je een genie moet zijn van een andere planeet om een boek te schrijven dat niet op een mythe stoelt... , omdat in de mythen verbeeld wordt wat alle mensen aangaat. Die thematiek is vrij eenvoudig: het is geboorte, neuken, sterven, met een aantal verwickelingen en poëtische verhevingen. ... Ik wil een bepaald verhaal vertellen en gaandeweg denk ik, hé dat is net het verhaal van Medea... De mythe heeft te maken met hoe je geboren wordt, hoe je het andere of hetzelfde geslacht tegemoet treedt en hoe je sterft.* En is dit nu niet net wat Gruwez in “Slachtoffers en daders” en in zijn hele bundel schrijft, met andere woorden, die *condition humaine* is eindeloos, wij zijn wel degelijk **de eindelozen!**

Maar we hadden het over **Vakmanschap**, kennis van je vak, literatuur, poëzie in het algemeen. De bundel is rijk aan verwijzingen naar andere schrijvers en gedichten, van de oudheid tot nu. Naast Medea is er bijv. de verwijzing naar Xenofoons “Anabasis” in *Thalassa, Thalassa*. “Soorten liggen” roept onvermijdelijk Vasalis’ “Sotto Voce” op (zo veel soorten van verdriet), een iconisch gedicht in de Nederlandse poëzie. Er is Roza, de heldin van Boon uit *Vergeten straat*. Bij *In memoriam buurman V.D.O.* denk ik aan de Bijbel, of *The way of all flesh*, roman van Samuel Butler over de Victoriaanse hypocrisie. Gruwez schrijft: “wij weten veel/ te veel, vooral dat het ons eenzaam maakt / van vlees en kwijl en slijm te zijn. En Shakespeare natuurlijk, Sonnet 71, waarvan Gruwez een bewerking schrijft -“Tijdverdrijf”, van Clausiaanse kwaliteit – de minicyclus Sonnetten –

bewerkingen van Shakespeare-sonnetten, die Claus in 1986 publiceerde, ligt mij na aan het hart! En andere lezers zullen andere referenties ontdekken, die ik heb gemist. Maar wat een leesplezier verschaft dit! Wat een rijke bundel!

Vakmanschap, meesterschap over de thematiek. Grote dichters durven te schrijven over eeuwige thema's, als daar zijn, leven, dood, liefde, eros-thanatos, met grote empathie, met zin voor relativering en ironie, met bijna liefdevolle aanvaarding van wat des mensen is. En over poëzie zelf, natuurlijk. De bundel opent met *De dag van het laatste gedicht*, waarin Gruwez ons terugkatapulteert naar een taallose voortijd (*dan komen ammoniet en dinosauriër zomaar terug / ... toen er geen verzen waren en geen verdriet / in het verschiet wegens een onvermijdbaar / verdwijnen* – wat is het enjambement een dankbaar werktuig voor de vakman!). Maar dan profeteert hij, begint de taal opnieuw, met een doodgewoon meisje met meisjeshaar, dat “aap noot mies” scandeert, ... *waarop / de poëzie opnieuw beginnen kan. En opnieuw*. Eindeloos dankzij de poëzie – al is die voor de *tijdelijken* ijdel tijdverdrijf, zoals de liefde.

Martin Carrette (ex-stadsdichter van Deinze)